

Anna Czarnota-Borys

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie

XXV MAŁOPOLSKIE DNI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO „ORNAMENT”

W trzy kolejne weekendy czerwca 2023 roku (3–4, 10–11 i 17–18) odbyła się jubileuszowa edycja Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego. Już po raz dwudziesty piąty można było zwiedzać wyjątkowe obiekty i poznawać ciekawe miejsca w Krakowie i Małopolsce, a także wysłuchać pasjonujących opowieści na temat niezwykłych postaci z nimi związanych. W tym roku Dniom Dziedzictwa towarzyszyło hasło „Ornament”. Przed zwiedzającymi odkryto bogactwo zdobień w małopolskich zabytkach tj. malowane plecionki zachowane w opactwie oo. cystersów w Mogile, wici roślinne, fryzy arkadowe, rozety, woluty, groteski, maskarony, rocaille oraz nowoczesne spłoty wykorzystywane w projektowaniu mebli z wikliny. W każdym z tych miejsc – jak zazwyczaj – czekali gospodarze, przewodnicy, specjaliści i pasjonaci, a także przygotowane specjalnie na tę okazję oprowadzania tematyczne, wykłady, spacer, wycieczki, warsztaty i pokazy.

3–4 CZERWCA 2023

Dwór w Michałowicach

Arboretum i dwór w Lusławicach

Ceramika w Łysej Górze

W **Dworze w Michałowicach** odbyły się trzy wykłady na temat architektury Teodora Talowskiego: *Od zachwyty miejscem do poznania Teodora Talowskiego. Nasze budowanie* (po dworze oprowadzali jego właściciele Monika i Jacek Lorenz), *Uczta z designem u mistrza Talowskiego* (oprowadzanie po wystawie towarzyszącej Dniom Dziedzictwa przez jej autorki, Iwonę Rybotycką i Barbarę Lorenz) oraz *Ornament i detal w architekturze Teodora Talowskiego* (opowieść Tadeusza Bystrzaka, krakowskiego artysty malarza, rzeźbiarza i projektanta wnętrz). Dwór można było również zwiedzić z historykiem sztuki i architektem Michałem Wiśniewskim. Dodatkowo urządzono stanowisko wirtualnej rzeczywistości *Podróż do świata motywów Teodora Talowskiego*, gdzie za pomocą okularów VR możliwe było zobaczenie ornamentów z wnętrz budynków zaprojektowanych przez Talowskiego; odbyły się także plenerowe warsztaty dla dzieci i dorosłych z dekorowania płytek ceramicznych prowadzone przez architektkę Barbarę Lorenz. Przez cały

dzień trwał kiermasz lokalnych specjałów przygotowanych przez rodzinę Lorenzów, Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Zagórzycach oraz Gospodarstwo Rolne Manowce.

Po **dworze w Luślawicach**, w którym mieszkał i tworzył Krzysztof Penderecki, zwiedzających oprowadzały Paulina Podżus i Katarzyna Żabicka z Europejskiego Centrum Muzyki. Z kolei po przyległym do niego **Arboretum** odbyło się aż pięć tematycznych spacerów: *Konteksty i perspektywy* (z przewodnikiem Jackiem Bakalarzem), *Wiosenna symfonia w labiryncie zmysłów* (z muzykolożką Renatą Żabicką), *Partytura ogrodu* (z Jackiem Bakalarzem), *Ogród bez tajemnic* (z ogrodnikiem Stanisławem Dudkiem) oraz *Droga przez labirynt* (z Jackiem Bakalarzem). Możliwe było też zwiedzanie stałej ekspozycji multimedialnej i samego **Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego**, z jego dyrektorem Adamem Balasem lub indywidualnie.

W latach 1947–1971 w **Łysej Górze** koło Tarnowa działała Spółdzielnia Pracy Przemysłu Ludowego i Artystycznego „**Kamionka**”, w której wytwarzano kolorowe wazony, flakony, patery, figurki, kafelki zdobione motywami zaczerpniętymi z ludowego malarstwa, a także płyty wykładzinowe oraz ceramikę wielkoformatową. Obecnie na piętrze budynku wzniesionego dla gminnej spółdzielni jest wystawa poświęcona miejscowości i jej mieszkańcom (m.in. wyroby spółdzielni „Kamionka”). W czasie Dni Dziedzictwa po wystawie (*Skarby Łysej Góry*) oprowadzali Ewa Niemiec, Janina Nosek i Jarosław Marek ze Stowarzyszenia Pasjonatów Ziemi Łysogórskiej „Kraukus”, historyczka sztuki Bożena Kostuch oraz artystka i kuratorka wystawy Natalia Kopytko. Z Natalią Kopytko można było też przejść po Łysej Górze śladami ceramiki. Ponadto odbył się też pokaz szkliwienia i zdobienia ceramiki „gruszką” pt. *Łysogórskie ornamenty* poprowadzony przez malarzkę Helenę Machetę oraz warsztaty zdobienia ceramiki inspirowane wzornictwem z Łysej Góry prowadzone przez ceramiczkę Annę Wróbel. Zwiedzaniu, pokazom i warsztatom towarzyszyły kiermasz lokalnych specjałów oraz występy artystyczne Regionalnego Zespołu Folklorystycznego „Kamionka”.

10–11 CZERWCA 2023

Kościół św. Wojciecha i Matki Boskiej Bolesnej w Modlnicy

Dwór w Modlnicy

Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego

Muzeum Afrykanistyczne w Olkuszu

Po powstałym w XVI wieku **kościół w Modlnicy** oprowadzali historyczka sztuki Joanna Świtła, lokalna przewodniczka Joanna Miszkurka oraz proboszcz ks. Jan Adamus, ale można było też zwiedzać go indywidualnie.

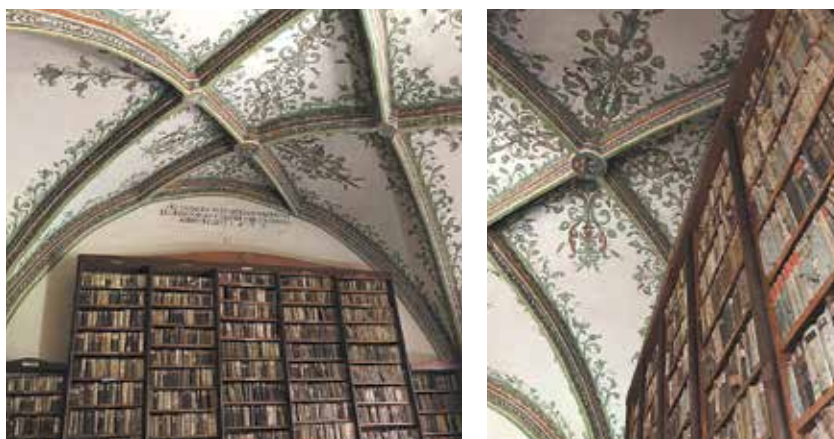
Dwór w Modlnicy rozstał się z mieszkańcem tam w latach 1871–1884 jeden z najwybitniejszych polskich badaczy kultury ludowej – Oskar Kolberg. To właśnie głównie tam napisał, liczące kilkadziesiąt tomów, dzieło swojego

życia zatytułowane *Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusta, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*. Po dworze oprowadzali przewodnicy z Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz historyczka sztuki Barbara Łepkowska (*W gościnnym dworze*), a po dworskim parku – edukator przyrodniczy Dawid Masło (*Ozdobne z natury*). Można było też zwiedzić ekspozycję etnograficzną, zbiory Zespołu Folklorystycznego „Modlnicanie” oraz **Izbę Regionalną**, w której zgromadzono artefakty związane z życiem codziennym i folklorem Modlnicy i okolic, tj. stroje ludowe, instrumenty muzyczne czy fotografie, a także wysłuchać opowieści Bogumiły Pietrzyk o historii wsi pt. *Jak z Zagórza wzięła się Modlnica?* W pierwszym dniu imprezy w dworskim parku „muzykował pod dębem” Zespół Folklorystyczny „Modlnicanie”, który w swoim repertuarze posiada teksty zaczerpnięte ze zbiorów Oskara Kolberga, Józefa Konopki i Józefa Lachnera.

Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego w Olkuszu prezentuje prace artysty stanowiące zapis jego powojennej drogi artystycznej. W kilku salach dawnego dworku Machnickich udostępnione są wiklinowe meble, makaty, patery, pejzaże, portrety oraz tzw. strojeńce, wykonywane z barwionych lnianych i konopnych sznurów. Po muzeum Władysława Wołkowskiego oprowadzali projektantka wzornictwa Czesława Frejlich (*Władysław Wołkowski – sztuka wikliny*) i poeta Jakub Kornhauser (*Z wikliny powstałeś*), a po **Muzeum Afrykanistycznym** Ewa Wołoszyn. Dodatkowo zaprezentowano pokaz plecionkarski wikliniarki Katarzyny Kowalskiej (*Wiklinowe sploty i wyploty*), która opowiedziała o materiale i technikach wyplotu.

17–18 CZERWCA 2023

Opactwo Cystersów i kościół św. Bartłomieja w Krakowie
Dom Pod Globusem w Krakowie

Fot. J. Grzeszczuk

W **opactwie** udostępnione zostały bazylika, klasztor, ogród, biblioteka (z malowidłami Stanisława Samostrzelnika) oraz **kościół św. Bartłomieja**. Zwiedzających oprowadzali historyczka sztuki Paulina Kluz, przewodnik Waldemar Cyganik, historyk Jakub Studziński, a także sami ojcowie cystersi. Możliwe było też odwiedzenie **Muzeum Duchowości i Kultury Cystersów** (*Ubogie piękno*), połączone z pokazem szat liturgicznych i opowieścią konserwatora Damiana Pyznara. W niedzielę dodatkowo odbyły się, pod okiem graficzki Justyny Mazur-Kiwer, warsztaty druku roślinami i zdobienia papieru czerpanego (*Ozdobnie*). Można też było spróbować klasztornych wypieków.

Dom Pod Globusem to charakterystyczna, ceglana kamienica stojąca na rogu ulic Długiej i Basztowej. Z pewnością jest ona znana wszystkim krakusom, ale nie każdy wie, że zaprojektował ją jeden z najwybitniejszych krakowskich architektów – Tadeusz Stryjeński. Powstała jako siedziba Izby Przemysłowo-Handlowej, która mieściła się tu do lat 50. XX wieku. Od lat 70. XX wieku w kamienicy działa **Wydawnictwo Literackie**. Po Domu Pod Globusem zwiedzających oprowadzali historycy sztuki Helena Postawka-Lech, Beata Studzińska-Kubalska i Jakub Studziński, a także konserwator Piotr Białko oraz pisarka Dominika Słowik. Beata Studzińska-Kubalska poprowadziła również spacer *Przyjaciele czy rywale. Szlakiem spotkań Mehoffera z Wyspiańskim*, który wiódł od budynku Akademii Sztuk Pięknych do ulicy Krupniczej, gdzie obecnie mieści się Dom Józefa Mehoffera. Historyczka sztuki Helena Postawka-Lech poprowadziła chętnych na spacer pt. *Dom Pod Globusem i jego sąsiedztwo. Szlakiem architektury przełomu XIX i XX wieku*.

Fot. J. Grzeszczuk

Fot. J. Grzeszczuk

Z kolei w **sali Mehofferowskiej**, która jest sercem Domu Pod Globusem, odbywały się pokazy filmu *Dzieło kompletne*, który opowiada o tym, co się wydarza, gdy kilku wybitnych artystów spotyka się przy jednym projekcie.

Małopolskim Dniom Dziedzictwa Kulturowego, jak co roku, towarzyszyła publikacja poświęcona prezentowanym miejscom. Do napisania książki zaproszono siedmiu autorów. Byli to: Barbara Sadurska, Radek Rak, Katarzyna Kobylarczyk, Sabina Jakubowska, Jakub Kornhauser, Bartosz Sadulski oraz Dominika Słowik¹. Efektem ich pracy jest zbiór siedmiu opowiadań/esejów/reportaży opartych o tło historyczne i bogato ilustrowanych, który bezpłatnie dystrybuowano podczas wydarzenia, a następnie ukazał się on również w formie audiobooka i ebooka.

24 CZERWCA 2023

Dwór w Michałowicach

Na zakończenie, 24 czerwca we dworze w Michałowicach, odbył się uroczysty jubileusz dwudziestopięciolecia Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego. Dzięki uprzejmości rodziny Lorenzów goście zostali ugoszczeni w przepięknych wnętrzach dworu i w wyjątkowym ogrodzie otaczającym budynek.

Z racji jubileuszu – trochę statystyki. Dotychczas, podczas Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego, udostępnionych zostało do zwiedzania ponad 260 zabytków. W około 120 miejscowościach Małopolski można było zwiedzać kościoły, pałace, dwory, muzea, skanseny, zabytki techniki, a także układy urbanistyczne i atrakcje przyrodnicze.

Organizatorzy zawsze starają się, aby przynajmniej kilka spośród zabytków pokazywanych podczas danej edycji stanowiły obiekty na co dzień nieudostępniane do zwiedzania, bądź dostępne w ograniczonym stopniu, a miejsca znane i lubiane pokazywane są z zupełnie innej, często nieoczywistej, perspektywy. Specjalnie opracowany program zawsze uwzględnia temat edycji i jest dostosowany do różnych grup odbiorców. Wstęp do wszystkich zabytków i wszystkie aktywności realizowane podczas Dni Dziedzictwa są bezpłatne.

Od 2012 roku Małopolskim Dniom Dziedzictwa towarzyszy specjalna książka – ujęte w formę eseju historycznego opowieści na temat prezentowanych miejsc i związanych z nimi postaci, uzupełnione bogatym materiałem ilustracyjnym. Każda osoba odwiedzająca zabytek w czasie trwania Dni Dziedzictwa otrzymuje ją nieodpłatnie. Do tej pory rozdano ich już ponad 50 tysięcy egzemplarzy.

¹ B. Sadurska, R. Rak, K. Kobylarczyk, S. Jakubowska, J. Kornhauser, B. Sadulski, D. Słowik, *Ornament*, Kraków 2023.